

Надаючи трастові (довірчі) послуги банки, як довірені особи своїх клієнтів можуть надавати широке коло послуг – по управлінню майном, по зберіганню цінностей, з продажу й купівлі майна, цінних паперів тощо; по стягненню доходів від цінних паперів та інших цінностей і майна.

Висновки. Всі банківські операції можна поділити на активні та пасивні операції. Активні операції є основним джерелом доходів банку. Для комерційних банків України традиційними є депозитні операції, розрахунково-касові та кредитні операції. Але необхідно враховувати, що невід’ємною та все вагомішою частиною операцій сучасних банків стають нетрадиційні операції такі як: лізинг, факторинг, операції з дорогоцінними металами, гарантійні, посередницькі, консультаційні та інформаційні послуги.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність: закон України № 2121-III редакція від 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Вовчак О.Д., Руцишин Н.М., Андрейків Т.Я. Кредит і банківська справа. URL: https://pidru4niki.com/14350120/bankivska_sprava/kredit_i_bankivska_sprava
3. Мороз А.М. Банківські операції. URL: <http://studentam.kiev.ua/content/view/615/72/>
4. Омельченко О.В., Давиденко Г.В. Аналіз фінансових показників діяльності банку, що передують його ліквідації. *Економічні перспективи підприємництва в Україні: збірник матеріалів всеукраїнської інтернет-конференції, 27-28 жовтня 2016.* Т.1. 2016. С. 395-398.
5. Омельченко О.В. Проблемы оценки эффективности деятельности финансовых компаний. *Инновационное развитие экономики: предпринимательство, образование, наука: сборник научных статей.* Минск. 2017. С. 85-87
6. Швед В.В. Банківське регулювання. Сутність та значення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки.* №5(11). 2015. С. 124-127

Познаховський В.А., кандидат економічних наук, доцент,
Рівненський інститут університет «Україна»
Євчук Н.В., магістр,
Рівненський інститут університет «Україна»

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

ASSESSMENT OF FINANCIAL STABILITY AND COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE

Анотація. У статті окреслені основні завдання та складності оцінювання фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємств, охарактеризовані існуючі методи її оцінки і запропонована методика визначення конкурентоспроможності підприємства на основі системи показників.

Ключові слова: підприємство, конкурентоспроможність, методи оцінки, система показників, внутрішнє та зовнішнє середовище.

Abstract. The article outlines the main tasks and complexities of assessing the financial stability and competitiveness of enterprises, describes the existing methods of its evaluation and proposes a method for determining the competitiveness of the enterprise on the basis of a system of indicators.

Key words: enterprise, competitiveness, evaluation methods, system of indicators, internal and external environment.

Постановка проблеми. Забезпечення фінансової стійкості, конкурентоспроможності та мінімізація негативного впливу різноманітних факторів на сьогоднішній день є важливою і вкрай необхідною умовою ефективного функціонування підприємства. Саме тому актуальним є питання дослідження факторів, що впливають на конкурентоспроможність та фінансову стійкість суб'єктів господарювання з метою подальшої розробки заходів щодо покращення фінансового стану підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вирішенню теоретичних та методичних проблем оцінки конкурентоспроможності та фінансової стійкості присвячені праці таких відомих зарубіжних та вітчизняних науковців, як А.Ю. Юданов, І. Ансофф, М. Портер, Ж.-Ж. Ламбен, Г.Л. Азоєв, В.Г. Герасимчук, Р.А. Фатхутдінов, А.А. Мазаракі, Н.М. Ушакова, Л.Є. Довгань, З.Є. Шершньова та ін. Проте досі немає єдиного усталеного визначення поняття конкурентоспроможності, практично не розроблена загальноприйнята методика її оцінювання, потребують уточнення підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємств різних галузей економіки, що мають свої особливості.

Необхідно зазначити, що єдиного загальноприйнятого в економічній науці визначення конкурентоспроможності не існує. Так, Р.А. Фатхутдінов визначає її як властивість об'єктів, що характеризує ступінь задоволення конкретної потреби, порівняно з найкращими аналогічними об'єктами, представленими на даному ринку [1, с. 151]. В.Д. Немцов під конкурентоспроможністю розуміє комплексну порівняльну характеристику підприємства, яка відображає ступінь переваги сукупності оціночних показників його діяльності, що визначають успіх підприємства на певному ринку за певний проміжок часу, відносно сукупності показників конкурентів [2, с.45].

Проте конкурентоспроможність є комплексною категорією, що формується під впливом цілої низки факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, які діють у взаємозв'язку і взаємозалежності.

Фінансова стійкість виступає однією з головних чинників стабільної та прибуткової діяльності підприємства. Позитивні значення показників, які характеризують фінансову стійкість є основою для прибуткової діяльності підприємств та підвищення їх конкурентоспроможності.

У процесі аналізу економічної літератури було виявлено наявність різноманітних підходів щодо тлумачення поняття фінансової стійкості підприємства. Зокрема, В.О. Подольська вважає, що фінансова стійкість підприємства – можливість підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями і збільшувати власний фінансовий потенціал, результат його теперішнього, інвестиційного, фінансового розвитку [1, с. 148].

На думку вітчизняного вченого Ю.С. Цал-Цалко, фінансова стійкість підприємства є станом активів підприємства, що здатний гарантувати достатній і бажаний рівень платоспроможності [6, с. 236].

Вчена Л.А. Лахтіонова вважає, що фінансова стійкість передбачає можливість підприємства вільно маневрувати грошовими коштами, ефективно їх використовувати та забезпечувати безперервний процес виробничо-господарської діяльності [3, с. 482].

Проаналізувавши різноманітні підходи до визначення сутності фінансової стійкості, ми пропонуємо власне трактування даного поняття, а саме: під фінансовою стійкістю підприємства слід розуміти такий фінансовий стан підприємства, при якому воно здатне забезпечити власний достатній рівень конкурентоспроможності на довгостроковий період і який забезпечує його економічну незалежність від позикових джерел фінансування.

Метою статті є визначення та аналіз факторів, що впливають на фінансову стійкість та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання в сучасних умовах економічного розвитку. У процесі написання статті використовувалися такі методи дослідження: порівняння, спостереження, узагальнення, формалізації та ранжування.

Виклад основного матеріалу. В економічній літературі серед різноманітних авторів не виокремлено загальної та стандартної класифікації факторів, які здатні значно впливати на фінансову стійкість підприємства. Фактори впливу на фінансову стійкість класифікують за різними ознаками які представлені в табл. 1.

Таблиця 1

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Ознака класифікації чинників	Види чинників
За місцем виникнення	внутрішні
	зовнішні
За масштабом впливу	одноосібні
	багатоосібні
За структурою	прості
	складні
За можливістю прогнозування	прогнозовані
	умовно прогнозовані
За важливістю результату	основні
	другорядні
За ступенем впливу на діяльність підприємства	негативні
	позитивні
За часом	короткочасні
	періодичні
	постійні
За ймовірністю реалізації	високі
	середні
	малі

На нашу думку, класифікація факторів впливу на фінансову стійкість за місцем виникнення є загальною та може бути запропонована до використання будь-якому підприємству, незалежно від специфіки діяльності.

Оцінюючи конкурентоспроможність підприємства з урахуванням впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища слід враховувати, що вони можуть здійснювати як позитивний, так і негативний вплив.

З метою аналізу впливу факторів на фінансову стійкість підприємства необхідно основні фактори впливу згрупувати на елементи внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства (табл.2).

На основі аналізу наукової літератури всі існуючі методи визначення і оцінки конкурентоздатності підприємства можуть бути об'єднані у відповідні групи. Для наочності у табл. 3 представимо характеристику основних методів комплексного аналізу (оцінки) фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 2

Фактори впливу на конкурентоспроможність підприємства

Елементи	Характеристика
Елементи внутрішнього середовища	
Виробничі можливості	Виробничий потенціал
Система обліку	Облікова політика на підприємстві; облік запасів, незавершеного виробництва, готової продукції тощо.
Маркетингові дослідження	Рівень врахування і задоволення потреб та можливостей споживачів; вихід на вільні ніші ринку
Система постачання	Терміновість і надійність поставок; можливість швидкої переорієнтації на інші види сировини
Логістика і збут	Наявність власних каналів розподілу, мережі фірмових магазинів, рівень збутових витрат
Фінансові можливості	Вільні ресурси підприємства і співвідношення між власними і запозиченими коштами; доступ до фінансових ресурсів
Інформаційні ресурси	Наявність баз даних, можливість їх постійного оновлення
Місце знаходження	Наявність розвинутої інфраструктури; відстань до постачальників і споживачів
Організаційна структура	Здатність швидкої передачі управлінського рішення до виконавця і можливості контролю за виконавцем
Елементи зовнішнього середовища	
Державна політика	Ступінь участі країни у світових інтеграційних процесах; напрямки зовнішньої політики, стан і напрямок реформ; пріоритети розвитку країни; стабільність обраного курсу
Соціальні умови	Структура робочої сили; рівень підготовки фахівців; ціна робочої сили; співвідношення між категоріями працівників; рівень зайнятості; культурний рівень розвитку суспільства
Економічні умови	Середній рівень заробітної плати; податки і пільги; інфляція; інвестиційний потенціал країни; рівень розвитку галузей
Природно-ресурсний потенціал	Рівень забезпечення економіки власними природними ресурсами; рівень негативного екологічного навантаження; стан ресурсів
Правове середовище	Гармонійність законодавчої бази, спрямування на розвиток; дієвість нормативних актів
Монополізація економіки	Загальний рівень концентрації продавців; антимонопольне регулювання; вертикальна інтеграція
Товарні ринки	Структура та ємність товарних ринків; вибагливість покупців; стандартизація товарів; стійкість позицій лідерів
Ринкова інфраструктура	Стан банківського і страхового обслуговування; розгалуженість, насиченість транспорту; розвиток посередницьких організацій

Порівняльна характеристика основних методів кількісної оцінки фінансової стійкості підприємства

Методи кількісної оцінки	Умови застосування	Переваги	Недоліки	Доцільність застосування
1. Статистичний метод	Достатня кількість інформації про ризикові ситуації та їх фінансові наслідки, відомі дані про минулі періоди господарювання	Простота розрахунків, можливість одержання найбільш повної та достовірної інформація про рівень ризиків	Необхідність великої кількості достовірних даних, не аналізуються джерела походження ризику, неврахування фактору часу	Висока (відіграє першочергову роль в оцінці ризику, оскільки, як правило, існує значний обсяг статистичної інформації)
2. Експертний метод	Наявність досвідчених та кваліфікованих експертів, збирання і обробка інформації про підприємство і про фактори, що зумовлюють визначений рівень ризику, дефіцит інформації або нестача часу на її збір та обробку	Простота розрахунків, можливість оцінки ризиків, що не піддаються аналізу іншими методами	Суб'єктивність здобутих результатів (відсутність гарантій достовірності отримання незалежної експертної оцінки)	Висока (враховує досвід, професійність обраних експертів та є відносно дешевим та швидким способом оцінки ризику)
3. Аналітичний метод	Наявність об'єктивної і точної інформації про фінансовий стан підприємства та ефективність використання усіх його ресурсів, про усіх учасників ринку	Можливість проведення пофакторного аналізу параметрів, які впливають на ризик і пошук шляхів зниження їх впливу	Складність розрахунків, недостатньо розроблений для підприємницької діяльності	Відносно висока (дозволяє більш глибоко, професійно підійти до проблеми і оцінити її, проте може бути тривалою і дорогою)
4. Метод доцільності витрат	Наявність звітності підприємства	Простота розрахунків, пошук ризиків через співставлення витрат	Не враховується вплив окремих ризиків і фактор часу	Відносно висока (оцінюється ефективність інвестування у певний проект чи угоду)
5. Метод аналогій	Наявність аналогів і незмінність умов господарювання	Можливість використання попереднього досвіду	Необхідність повної та достовірної інформації, не враховується фактор часу	Відносно висока (головний аналог – тенденції, які мали місце в минулому і прогнозуються у майбутньому)

Вищеперераховані методи потребують для аналізу інформацію із внутрішніх бухгалтерських документів (оборотна відомість і головна книга), які є найбільш повними, але, на жаль, важкодоступними джерелами інформації як для зовнішніх експертів, так і для інвесторів.

Показник конкурентоспроможності підприємства повинен відображати не тільки поточний стан підприємства, але і тенденції розвитку, бути стійким до змін кон'юнктури ринку, а також придатним для практичного застосування. Тому об'єктивну оцінку конкурентоспроможності підприємства запропоновано здійснювати за допомогою методів комплексної оцінки, яка включає визначення групового та одиничних показників конкурентоспроможності підприємства.

У світлі вищесказаного, уточнена і розроблена система показників оцінки конкурентоспроможності підприємства (табл. 4).

Таблиця 4

Показники конкурентоспроможності підприємства

Груповий показник	Одиничний показник конкурентоздатності
1. Ефективність виробничої діяльності (Еф) $E_f = I + \Phi + P_T + \Pi$	Витрати виробництва на одиницю продукції (I) Фондовіддача (Φ) Рентабельність продукції (P _T) Продуктивність праці (Π)
2. Фінансове становище підприємства (Фп) $\Phi_p = K_a + K_p + K_{al} + K_o$	Коефіцієнт автономії (K _a) Коефіцієнт платоспроможності (K _p) Коефіцієнт абсолютної ліквідності (K _{al}) Коефіцієнт оборотності оборотних активів (K _o)
3. Ефективність організації збуту (Езб) $E_{z_b} = R_p + K_{ogp} + K_{zm} + K_r$	Рентабельність продаж (R _p) Коефіцієнт оборотності готової продукції (K _{ogp}) Коефіцієнт завантаження виробничих потужностей (K _{zm}) Коефіцієнт ефективності реклами і засобів стимулювання збуту (K _r)
4. Показник конкурентоспроможності продукції (Ксп): $K_{sp} = K_p + \zeta + Y_p + C_p + Y_o$	Якість продукції (K _p) Ціна продукції (ζ) Умови платежу (Y _p) Термін постачання (C _p) Рівень гарантійного і сервісного обслуговування на всіх етапах життєвого циклу транспортного товару (Y _o)
Конкурентоздатність підприємства (Кпр): $K_{pr} = E_f + \Phi_p + E_{z_b} + K_{sp}$	

У першу групу входять показники, що характеризують ефективність управління виробничим процесом: економне використання ресурсів, раціональна експлуатація виробничого обладнання та устаткування, вдосконалення технології виготовлення продукції, організація праці на виробництві. В другу групу показників входять показники, що відображають ефективність управління оборотними активами: незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, здатність підприємства виконувати свої поточні зобов'язання, можливість стабільного розвитку підприємства в майбутньому. У третю групу включені показники, що визначають ефективність управління збутом і просуванням продукції на ринку засобами реклами та стимулювання. В четверту групу – показники конкурентоспроможності продукції: якість товару, умови платежу, ціна, термін поставки, рівень гарантійного та сервісного обслуговування.

У зв'язку з тим, що кожний з цих показників мають різну ступінь важливості, для розрахунку коефіцієнта конкурентоспроможності підприємства визначають вагові коефіцієнти всіх показників.

Висновки. Таким чином, оцінка фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства являє собою складне та багатогранне завдання, яке полягає в інтерпретації та

оцінці комплексу показників, що характеризують різні сторони діяльності підприємства і формують його конкурентоспроможність. Основними завданнями оцінки фінансової стійкості та конкурентоспроможності є: визначення стану конкурентоспроможності підприємства на момент діагностики; виявлення тенденцій і закономірностей у підвищенні (зниженні) конкурентоспроможності підприємства за досліджуваний період; визначення факторів, котрі негативно впливають на конкурентоспроможність підприємства; пошук резервів підвищення конкурентоспроможності. Залежно від поставленої задачі оцінка конкурентоспроможності може мати різний ступінь деталізації і глибину дослідження, однак повинна проводитися в усіх напрямках.

Список використаних джерел

1. Должанський І.З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємства. Київ: Центр навчальної літератури. 2009. 384 с.
2. Лахтіонова Л.А. Аналіз фінансової стійкості суб'єктів підприємницької діяльності. Київ: КНЕУ. 2011. 880 с.
3. Мальований М.І. Фінансовий стан підприємства та його покращення у післякризовий період. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2012. Випуск 81(2). С. 93-105.
4. Партин Г.О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. *Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України*. 2010. №10. С. 276-279.
5. Сізова А В. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення. *Молодіжний науковий вісник УАБС НБСУ: Економічні науки*. 2012. №2. С. 145-156.
6. Цал-Цалко Ю.С., Мороз Ю.Ю., Суліменко Л.А. Фінансовий аналіз. Житомир: ЖОО ГО «Спілка економістів України». 2012. 609 с.
7. Реутов В.Є. Конкурентоздатність підприємства: критерії, показники і методики оцінювання. *Економіка та держава*. № 5. 2008. С. 65-67.

Самоховец М.П., кандидат економічних наук, доцент,
УО «Полесский государственный университет»

Гречишкіна Е.А., кандидат економічних наук, доцент,
УО «Полесский государственный университет»

ФОРМИРОВАНИЕ НАЛОГОВЫХ ДОХОДОВ ОТ ВЭД В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ В УСЛОВИЯХ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЕАЭС

TAX REVENUES FROM FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN THE REPUBLIC OF BELARUS WITHIN THE EAEU

Аннотация. Предметом исследования является формирование налоговых доходов от ВЭД Республики Беларусь. В статье использовались статистические и аналитические методы исследования, а также графический метод. За исследуемый период произошли значительные изменения в формировании налоговых доходов от ВЭД в Республике Беларусь, преобладающими стали вывозные таможенные пошлины при экспорте нефтепродуктов.